

NARODNE KNJIŽNICE BJELOVARSKO-BILOGORSKE ŽUPANIJE I KULTURNI TURIZAM

PUBLIC LIBRARIES OF THE BJELOVAR-BILOGORA COUNTY AND CULTURAL TOURISM

Tihana Lončarić Šubaša

Narodna knjižnica „Petar Preradović“ Bjelovar
tihana.loncaric@knjiznica-bjelovar.hr

Ivana Blažeković

Narodna knjižnica „Petar Preradović“ Bjelovar
ivana.blazekovic@knjiznica-bjelovar.hr

UDK / UDK: 027.022(497.526):338.48

Prethodno priopćenje / Preliminary communication

<https://doi.org/10.30754/vbh.66.3.1118>

Primljeno / Received: 27. 7. 2023.

Prihvaćeno / Accepted: 6. 10. 2023.

Sažetak

Cilj/svrha. Cilj je ovog istraživanja utvrditi koliko i kako narodne knjižnice s područja Bjelovarsko-bilogorske županije sudjeluju svojim uslugama i programima u kreiranju kulturno-turističke ponude, jesu li lokalne zajednice prepoznale njihov rad kao značajan za razvoj kulturnog turizma, jesu li vidljive kao zanimljivost turističkim posjetiteljima te u kojoj mjeri ostvaruju suradničke i partnerske odnose u promociji kulturnog turizma svoga kraja. Svrha je rada ukazati na važnost knjižnica kao ravnopravnog partnera u lokalnoj zajednici koji može pridonijeti u promicanju kulturnih dobara.

Pristup/metodologija/dizajn. U prvom su dijelu rada prikazani osnovni teorijski pojmovi te dosadašnja istraživanja potencijala knjižnica u razvoju hrvatskog kulturnog turizma. Ukratko su opisane i značajke hrvatskog kulturnog turizma s posebnim naglaskom na Bjelovarsko-bilogorsku županiju. U drugom dijelu rada prikazani su rezultati istraživanja koje je provedeno među narodnim knjižnicama Bjelovarsko-bilogorske županije. Za potrebe istraživanja korišten je mrežni anketni upitnik koji je ispunilo 5 ravnateljica narodnih knjižnica s područja Bjelovarsko-bilogorske županije. Sudjelova-

nje knjižnica u razvoju kulturnog turizma na području Bjelovarsko-bilogorske županije provjereno je s osvrtnom na usluge i programe zanimljive turistima, na vidljivost knjižnica turističkim posjetiteljima, na samoprocjenu turističkog potencijala knjižnica te na suradničke odnose u promociji kulturnog turizma.

Rezultati. Rezultati istraživanja pokazali su da narodne knjižnice Bjelovarsko-bilogorske županije nude brojne usluge i programe korisne i zanimljive za turističke posjetitelje, ali nisu vidljive na odgovarajuć način kao pružatelji kulturno-turističkih sadržaja. Postoji velik prostor za napredak u stvaranju i održavanju suradničkih odnosa u razvoju narodnih knjižnica u turističkom smjeru.

Ograničenja. Ovo je istraživanje provedeno samo na razini narodnih knjižnica Bjelovarsko-bilogorske županije. Za dobivanje opširnijih rezultata bilo bi dobro provesti istraživanje i u drugim vrstama knjižnica, među korisnicima knjižnica, među turističkim posjetiteljima, ali i među ostalim sudionicima kreiranja turističkih sadržaja.

Originalnost. Rad prikazuje rezultate prvog istraživanja o sudjelovanju narodnih knjižnica Bjelovarsko-bilogorske županije u razvoju turističke ponude.

Ključne riječi: Bjelovarsko-bilogorska županija; knjižnice i turizam; kulturni turizam; narodne knjižnice

Abstract

Goal/purpose. The goal of this research is to determine how much and in what ways public libraries from the area of Bjelovar-Bilogora County participate with their services and programs in the creation of cultural and touristic offers, whether their work is recognized by the local communities as significant for the development of cultural tourism, whether they are visible as interesting to tourist visitors, and to what extent they realize cooperative and partnership relations in the promotion of cultural tourism of their region. The purpose of this paper is to point out the importance of libraries as an equal partner in the local community that can contribute to the promotion of cultural assets.

Approach/methodology/design. The first section of the paper presents basic theoretical concepts and previous research into the potential of libraries in the development of Croatian cultural tourism. The features of Croatian cultural tourism are also briefly described, with special emphasis on the Bjelovar-Bilogora County. The second section of the paper presents the results of the research conducted among the public libraries of the Bjelovar-Bilogora County. For the purposes of the research, an online questionnaire was used, which was filled out by 5 directors of public libraries from the area of Bjelovar-Bilogora County. The participation of libraries in the development of cultural tourism in the area of Bjelovar-Bilogora County was checked with reference to services and programs interesting to tourists, to the visibility of libraries to tourist visitors, to the

self-assessment of the tourist potential of libraries, and to cooperative relations in the promotion of cultural tourism.

Results. The research has revealed that the public libraries of the Bjelovar-Bilogora County offer numerous services and programs useful and interesting for tourist visitors, but they are not adequately visible as providers of tourist content. There is a lot of room for improvement in the creation and maintenance of collaborative relationships in the development of public libraries in the direction of tourism.

Research limitations. This research was conducted only at the level of public libraries of the Bjelovar-Bilogora County. To obtain more comprehensive results, it is necessary to conduct a more extensive research in other types of libraries, among library users, among tourist visitors, but also among other participants in the creation of tourist content.

Originality. The paper presents the results of the first research on the participation of public libraries in the Bjelovar-Bilogora County in the development of the tourist offer.

Keywords: Bjelovar-Bilogora County; cultural tourism; libraries and tourism; public libraries

1. Uvod

Knjižnice su jedne od najstarijih kulturnih ustanova koje omogućuju suvremenim korisnicima cjeloživotno učenje, predstavljaju književnu produkciju i čuvaju zavičajnu baštinu, a tim djelatnostima sudjeluju u izgradnji kulturnog identiteta lokalne zajednice i promicanju pismenosti (Tokić i Tokić, 2020: 71). To je potencijal koji knjižnice pretvara u vrijedne sudionike razvoja turističkih ciljeva, a moguće ga je iskoristiti kroz uvođenje kulturnog turizma u različite aspekte knjižničnog poslovanja (Tokić, 2014: 83).

Povezujući turizam i kulturu, Cetinski, Šugar i Perić (2012: 105) izdvajaju upravo institucije kulture i umjetnosti kao ključne za organizacijske pretpostavke poimanja kulture te naglašavaju važnost motivacije turista koji posjećuju turističke destinacije. Navode da je kultura u suvremenom turizmu važan sadržaj boravka, a često je i glavni motiv za putovanje u određene lokalitete i posjećivanje određenih atrakcija.

G. Richards (1996: 23, 34) navodi da su kulturni turisti obrazovaniji od ostalih skupina turista, češće putuju i kod njih su upravo kulturne atrakcije ključne prilikom odabira destinacije, a to je posljedica toga što su skloniji učenju i doživljavanju drugih kultura. O kulturnim turistima pisala je i M. Jović (2020: 48) koja ih je opisala željom za uključenošću i prisvajanjem lokalnog stila življenja te željom za kontaktom s domaćom tradicijom i običajima te predložila ostvarenje zajedničkih napora turističkog i kulturnog sektora, čime bi se postiglo stvaranje jedinstvenih

kulturnih proizvoda. M. Dujmović (2014: 110) opisu kulturnih turista dodaje i to da su oni više zainteresirani za izvornu interakciju s lokalnim zajednicama koje posjećuju i njihovom tradicijom. To nije neočekivano, s obzirom na to da se s razvojem turizma u suvremeno doba promijenio i sam profil turista. Današnji su turisti znatno informiraniji, angažiraniji, zahtjevniji i tehnološki obrazovaniji, pa od sveukupnog turističkog iskustva očekuju da ono bude jedinstveno i atraktivno. U skladu s time važno je da suvremeni turizam svojom ponudom obuhvaća izvorne, originalne i privlačne sadržaje koji će privući velik broj suvremenih turista, a koji će istovremeno biti pogodni za ispunjavanje zahtjeva postavljenih pružateljima turističkih usluga (Jović, 2020: 57).

V. Vrtiprah (2006: 280) ističe da upravo jaka konkurencija na međunarodnom turističkom tržištu i velik broj sudionika koji nude izvrsnu ponudu omogućuju turistima veći izbor, a posljedično tome, njihov odabir turističkih destinacija ovisi o mogućnostima ispunjavanja njihovih očekivanja. U tom su kontekstu važne same kulturne destinacije, odnosno destinacije kulture, za koje Cetinski, Šugar i Perić (2012: 126) navode da trebaju biti funkcionalno zaokružene cjeline koje, zahvaljujući kulturnim atrakcijama, uslugama i opremljenošću, turističkim posjetiteljima pružaju potpun i izvanredan kulturni doživljaj. Naposljetku, u većini se slučajeva osnovni standardi smještaja, prehrane i prijevoza uspješno ispunjavaju te se posjetitelji kod organizacije putovanja više fokusiraju na pitanje kako provesti odmor, odnosno kako ga učiniti sadržajnijim (Vrtiprah, 2006: 281).

Nadalje, Cetinski, Šugar i Perić (2012: 110) zaključuju da je realiziranje razvoja kulturnog turizma, pogotovo u slučajevima kada kultura i umjetnost turistima predstavljaju glavnu motivaciju za putovanje u određenu destinaciju, uvjetovano pretvaranjem kulturno-povijesne i prirodne baštine u atraktivan i originalan proizvod. U posljednje vrijeme knjižničarska struka sve češće postavlja pitanje kako u tome mogu sudjelovati i knjižnice. Jović (2020: 11) navodi da narodne knjižnice imaju nezanemariv potencijal biti važan činitelj u razvoju kulturnog turizma, ali da, nažalost, trenutno stanje narodnih knjižnica u kontekstu kulturnog turizma nije dovoljno dobro.

2. Povezanost kulturnog turizma s glavnim funkcijama narodnih knjižnica

Knjižnice imaju potencijal za razvoj kulturnog turizma kroz svoje osnove knjižnične funkcije – informacijsku, kulturnu i obrazovnu, a tim se funkcijama dodatno treba pridružiti, uz pomoć marketinga knjižničnih resursa, i funkcija knjižnica kao kulturno-turističkih atrakcija. Tako knjižnice mogu preuzeti ulogu komunikatora održivog turizma i promicatelja održivog razvoja društva (Tokić i Tokić, 2020: 72). K. Tokić (2014: 88–89) informacijsku funkciju knjižnica povezuje sa specifičnim skupinama korisnika kao što su turisti, istraživači, znanstve-

nici, turistički djelatnici itd., te s ulogom knjižnica kao informacijske podrške u znanstveno-istraživačkom radu iz područja turizma. Nadalje obrazovnu funkciju knjižnica u kontekstu turizma povezuje s omogućavanjem pristupa znanja i vještina kako lokalnim korisnicima tako i domaćim i inozemnim posjetiteljima, a kulturnu funkciju sa svjedočenjem o kulturnoj baštini svoje zajednice, čime se podiže svijest građana i posjetitelja o njezinom kulturnom identitetu. Dodatno, radi svoje povijesne vrijednosti, posebne arhitekture, fonda i ukupne djelatnosti, knjižnice same po sebi mogu biti privlačna turistička atrakcija.

M. Jović (2020: 58) predlaže da bi knjižnice trebale izvući korist od suvremenih turista koji imaju pozitivan stav prema kulturnoj baštini jer oni mogu poslužiti kao pomagači u promociji knjižnica kao vrijednih izvora informacija i predstavnika lokalnog kulturnog turizma.

Iako se turistički proizvodi mogu stvarati na temelju informacija o lokalnoj povijesti i kulturi koje knjižnice prikupljaju, čuvaju i daju na korištenje, vrijednost potencijala knjižnica u kontekstu turizma nije dovoljno zastupljena u istraživanjima jer pripadaju neprofitnom sektoru, a posljedica toga jest da su one slabo percipirane kao vrijedan čimbenik turističkog razvoja (Tokić i Tokić, 2017: 128). Taj je obrazac nužno mijenjati jer knjižnice turistima doista mogu ponuditi izvoran doživljaj lokalne kulture kroz promociju duhovnih i materijalnih djela domaćih autora, komunikaciju s lokalnim stanovništvom i sličnim dodirima (Jović, 2020: 67), odnosno knjižnice imaju mogućnost preuzimanja uloge posrednika u interkulturalnom doticaju između posjetitelja i mjesta koje su odlučili posjetiti (Tokić, 2014: 80).

Jedan od važnih ciljeva djelovanja knjižnica upravo je zadovoljavanje korisničkih potreba i, u skladu s time, one u svojoj ponudi već imaju razvijene sadržaje i usluge poput kvalitetnog fonda, informacijsko-referalnih usluga, organizacije kulturnih programa i događanja te stvaranja partnerskih suradnji s drugim institucijama, a to sve može poslužiti kao kvalitetna podloga za razvoj kulturnog turizma. Potrebno je znatno poraditi na prepoznatljivosti knjižnica kao važnih turističkih resursa, osobito u Hrvatskoj, i sve navedene usluge i sadržaje ponuditi ne samo domaćem stanovništvu nego i onima koji turistički posjećuju područje djelovanja knjižnice. Naravno, važno je turiste na odgovarajući način obavještavati o mjesnim događanjima i nuditi im građu na svjetskim jezicima (Jović, 2020: 59).

Kako bi knjižnice postigle značajnu prepoznatljivost u turističkom pogledu, najprije je potrebno kvalitetno istražiti koja su to ograničenja, nedostaci, ali i prednosti knjižničarskih djelatnosti. M. Jović (2020: 52–53) navodi neke probleme koji otežavaju turistički razvoj knjižnica kao što su neodgovarajuća istaknutost lokacije knjižnice, nedostatak vještina knjižničarskog osoblja koje izlaze izvan okvira stručnih knjižničarskih znanja te praćenje suvremenih informatičkih trendova. Predlaže usmjeravanje turista i lokalnog stanovništva prema knjižnicama primjerenim putokazima i promidžbenim materijalima, prilagodbu radnog vreme-

na potrebama turista, osmišljavanje kvalitetnih mrežnih stranica s interaktivnim sadržajima, kvalitetnim informacijama i digitalnim izvorima, aktivnost na društvenim platformama te stručna usavršavanja knjižničarskog osoblja u područjima ekonomije, poduzetništva i marketinga. Važnost tog interdisciplinarnog proširenja knjižničarskih djelatnosti vještinama kulturnog marketinga, menadžmenta i ekonomije, ostvarenog uz pomoć partnerskih suradnji, spominje i V. Mihanović (2004: 93–94) kao potencijalno rješenje problema financijske podrške nedostatne za razvoj knjižničnih projekata u turističkom smjeru. E. Bovero (2009: 11) u tom kontekstu pobrojava konkretne specifične potrebe za učenjem, a to su komunikacijske kompetencije, marketinški alati, upravljanje projektima, alati za planiranje, sposobnost upravljanja promjenama, upravljanje ljudskim resursima, upravljanje financijskim resursima, vještine grupnog rada i sposobnost za rad u grupi s drugim srodnim institucijama.

Knjižnice trebaju težiti povezivanju kulturnih i turističkih resursa te iskoristiti prednost koju imaju zbog svojih već razvijenih usluga i sadržaja, a koji se mogu prezentirati kao atraktivni turistički proizvodi. U tom je slučaju potrebna kvalitetna i intenzivna suradnja knjižnica s turističkim zajednicama, hotelima, muzejima i udrugama kako bi se promovirala zavičajna baština, knjižnična događanja i ostale usluge koje pridonose razvoju mjesnog turizma (Jović, 2020: 60). C. Chetta (2003) u kontekstu razvoja kulturnog turizma, osim rasta kompetencija turističkih djelatnika uz pomoć *e*-učenja te osim razvoja turističke ponude kroz promociju malih ustanova i mjesta, spominje i potrebu za integracijom pristupa mrežnim uslugama i resursima za potrebe turizma u institucijama kao što knjižnice, muzeji i arhivi.

2.1 Kulturni turizam u Bjelovarsko-bilogorskoj županiji

Hrvatska je zemlja s dugogodišnjom turističkom tradicijom, ali i s bogatim kulturnim resursima koje može ponuditi (Jelinčić, 2009: 336). Kulturnim turizmom u Hrvatskoj obogaćuje se i sama turistička ponuda pojedinog kraja. Istraživanja Svjetske turističke organizacije (engl. *The World Tourism Organization – UNWTO*) pokazala su da 37 % međunarodnih putovanja ide u korist kulturnog turizma, a predviđa se i njegov porast. Kulturni turizam u Republici Hrvatskoj ima izvrsne predispozicije za daljnji razvoj (Demonja, 2005: 11). Sabolović Krajina, Janeš-Žulj i Šabarić (2004: 111) navode kako narodne knjižnice u Hrvatskoj također imaju potencijal u promociji turizma. Nadalje, ističu kako se uz promociju turizma općenito, ali i uz razvoj kulturnog turizma, vežu određeni stereotipi kao što su sunce i more, pridavanje važnosti isključivo stranim turistima uz zanemarivanje domaćih te poistovjećivanje kulturnog turizma isključivo s posjećivanjem kulturnih znamenitosti. Kulturni je turizam puno više od navedenih stereotipa. U kulturno-turistički potencijal i resurse ubrajamo i različite znamenitosti od povijesnog i kulturološkog značaja. D. A. Jelinčić (2012: 38–40) ističe kako je donoše-

njem *Strategije razvoja kulturnog turizma* iz 2003. kulturni turizam postao jedan od prioriteta u razvoju inicijative za turizam.

Kulturno-turističku ponudu Bjelovarsko-bilogorske županije čine muzeji, crkve i svetišta, srednjovjekovni dvorci, ali i ostale kulturne ustanove i spomenici. Od prirodnih ljepota najzastupljenije su šumovite gore, rijeke i ribnjaci. Također postoji bogata gastronomska ponuda. U zaštićenu kulturno-povijesnu baštinu ubrajaju se spomenici kulture i kulturna dobra koja su od strane zakona proglašena zaštićenima. U *Turističkom master planu Bjelovarsko-bilogorske županije* (2009: 32) navodi se kako zaštićena kulturno-povijesna baština nije dovoljno valorizirana. Većina kulturno-povijesnih spomenika toga područja nije dovoljno istražena, a neki su čak i ugroženi zbog neodgovarajuće zaštite.

Kulturni turizam u Bjelovarsko-bilogorskoj županiji temelji se na općim zadacima unaprjeđenja turizma. Vizija *Programa rada turističke zajednice Bjelovarsko-bilogorske županije za 2023. godinu* (Program rada, 2022: 2) navodi kako je Hrvatska prepoznatljiva turistička destinacija, atraktivna za investicije koja cijeni kulturne resurse. Ključni turistički proizvodi u Bjelovarsko-bilogorskoj županiji, na kojima se intenzivno radi u svrhu poboljšanja turističke ponude, turistički su proizvodi vezani za razvoj zdravlja i toplica, ruralni odmor, manifestacije, aktivni odmor (cikloturizam, konjički turizam, planinarenje), eno-gastro ponude itd. (ibid.: 3). Zadaće i ciljevi usmjereni su na tri glavna pravca djelovanja, a to su razvoj marketinga određenog područja (u ovom slučaju Bjelovarsko-bilogorske županija), delegiranje lokalnih interesa s inicijativom povezivanja svih čimbenika u zajednici s ciljem što boljeg ostvarivanja na međunarodnom tržištu, te omogućavanje što boljih uvjeta za boravak turista. Također je potrebno istaknuti važnost izrade strateških dokumenata, marketinškog plana, sudjelovanja u projektima koje je odredila Hrvatska turistička zajednica, aktivnog sudjelovanja u procesima zakonodavstva, komunikacije s privatnim i javnim sektorom županije i šireg područja, suradnje s partnerima i drugim županijama te praćenja i podupiranja javnih turističkih projekata s izvorom sufinanciranja na nacionalnoj razini ili na razini Europske unije (ibid.: 7–8).

Turistički master plan Bjelovarsko-bilogorske županije (2009) izrađen je u svrhu povećanja ekonomskih učinaka radi dugoročne tržišne održivosti. Radi se o ključnom strateškom dokumentu koji upravlja i konstantno radi na razvoju turističkih ponuda i proizvoda. Bjelovarsko-bilogorska županija ima dobre osnove za različita turistička iskustva i doživljaje, osobito u etno-eko, ruralnom i zdravstveno-lječilišnom turizmu. U prilog boljem razvoju Bjelovarsko-bilogorske županije ide i činjenica da se nalazi na povoljnoj lokaciji u odnosu na najveći aglomeracijski centar – grad Zagreb. Već danas Bjelovarsko-bilogorska županija ima svoju tržišno-turističku prepoznatljivost kroz veliki broj kulturno-zabavnih manifestacija. Ali ni jedan turistički proizvod nije sustavno razvijen ili prezentiran na prihvatljiv način bilo na domaćem bilo na inozemnom tržištu. Bjelovarsko-bilogorska županija mora svakako izgraditi bolju prepoznatljivost svojih turističkih proizvoda.

Važan su dio turističke ponude svakako i turistički proizvodi koji su tradicijskog i aktualnog karaktera, isto kao i uslužne aktivnosti lokalne zajednice čiji raspon obuhvaća sve od folklora do suvremene kulture. Među kulturnim ustanovama pobrojanim u *Turističkom master planu Bjelovarsko-bilogorske županije* (2009: 26–42), najzastupljeniji su muzeji i galerije locirani u centrima gradova, a spominju se kazališta, svetišta i prošteništa lokalnog karaktera. Važno je istaknuti da među pobrojanim kulturnim ustanovama nisu navedene knjižnice.

Knjižnice su jedne od najstarijih kulturnih ustanova koje baštine i izgrađuju kulturni identitet lokalne sredine. Omogućuju cjeloživotno učenje svojim korisnicima, upoznaju ih s novopristiglom građom, čuvaju i promiču zavičajnu zbirku, održavaju i sudjeluju u različitim manifestacijama. Upravo se u knjižnicama čuva kulturni identitet koji je bitan čimbenik u promociji turističkog proizvoda (Tokić i Tokić, 2020: 73).

3. Pregled dosadašnjih radova i istraživanja potencijala knjižnica u razvoju hrvatskog kulturnog turizma

Trenutno postoji samo nekoliko radova i istraživanja koja se bave potencijalima knjižnica u razvoju hrvatskog kulturnog turizma. Prvo savjetovanje za narodne knjižnice u Republici Hrvatskoj, održano 2003. godine u Splitu, jednim je tematskom blokom obuhvatilo narodne knjižnice i kulturni turizam. D. Sabolović-Krajina, M. Janeš-Žulj i A. Šabarić (2004) ondje su, na primjeru Koprivničko-križevačke županije, predstavile potencijale narodnih knjižnica u promociji kontinentalnog kulturnog turizma. Istaknule su važnost oslobađanja od nekoliko uvriježenih stereotipa koji otežavaju percepciju knjižnica kao važnih turističkih resursa – npr., mišljenje da se turistička ponuda svodi samo na jadranski dio Hrvatske, mišljenje da su turisti samo inozemni posjetitelji, mišljenje da kulturni turizam uključuje samo posjet kulturnim znamenitostima, izložbama, festivalima, koncertima te mišljenje da su knjižnice isključivo mjesta za posudbu lektire i zabavnog štiva. Nadalje predstavile su turističke snage Koprivničko-križevačke županije, a to su u prvom redu prirodne ljepote, običaji i način života lokalnog stanovništva, umjetnost, arhitektura, kulturno-turističke manifestacije itd. Kao već ostvarene snage narodnih knjižnica u promociji kulturnog turizma istaknule su status knjižnica kao središta znanja i informacija o turističkoj ponudi mjesta, knjižnične usluge (pristup internetu, multimediji itd.), izdavačku djelatnost i promociju kulturne baštine, zavičajnu zbirku, digitalizaciju knjižnične građe, kvalitetno oblikovane mrežne stranice te izgled i unutrašnje uređenje knjižnice. Kao nedostatke navode neprepoznavanje turističkih potencijala knjižnica među predstavnicima lokalnih vlasti, nezastupljenost knjižnica u označavanju važnih lokalnih punktova, nedostatak vodiča po knjižnicama za turiste i nespominjanje knjižnica u gradskim prospektima.

Na istom Savjetovanju predstavljeni su i doprinosi narodnih knjižnica Splitsko-dalmatinske županije u stvaranju kulturnog turizma (Borković et al., 2004). Kroz suradnju sa srodnim ustanovama i lokalnom turističkom zajednicom, kreiran je model strategije kulturnog turizma u kojemu narodne knjižnice nisu samo mjesta pristupa informacijama nego i kreatori novih kulturnih sadržaja, a to rezultira većom ponudom kulturnih usluga za domaće stanovništvo i turiste tijekom turističke sezone.

Istraživanje D. A. Jelinčić i I. Zović (2012) provedeno je 2010. godine na razini Istarske županije s ciljem utvrđivanja stanja i razine sudjelovanja istarskih narodnih knjižnica u uslugama kulturnog turizma. Rezultati su pokazali da knjižnični resursi nisu dovoljno iskorišteni za razvoj kulturnog turizma, a kao najveći problemi istaknuti su nepovezanost djelovanja istarskih narodnih knjižnica, nedostatak moderne informatizacije knjižnične mreže i tada još nerazvijene zajedničke programske aktivnosti. Istraživanje je pokazalo potrebu za prevladavanjem prepreka kao što su nedostatak partnerstva među sudionicima, otpor u percepciji uloge knjižnica u kulturnom turizmu, neprilagođenost radnog vremena narodnih knjižnica, neprepoznatljivost kulturnih projekata te nedorečenost i izostanak strategije razvoja narodnih knjižnica u kulturnom turizmu.

Nadalje, kada je riječ o istraživanju i problematiziranju knjižnica u turizmu u stručnoj literaturi, znatno su doprinijeli I. Tokić i K. Tokić. Na razini Hrvatske proveli su istraživanje informacijske funkcije knjižnica u turizmu na uzorku od 34 knjižnice i to u odnosu na knjižnični fond, aktivnosti u turizmu i uključivanje knjižnica u turističke događaje (Tokić i Tokić, 2017: 138–139). Rezultati su pokazali da narodne knjižnice imaju veću turističku ponudu u odnosu na ostale vrste knjižnica. Primjerice, sve ili veći postotak narodnih knjižnica sadrže građu o turizmu i građu zanimljivu turistima, informativne materijale na stranim jezicima i sadržaje za upoznavanje lokalne kulture, dok ostale vrste knjižnica u tom pogledu stoje nešto slabije. Istraživanje je pokazalo i neke razlike u sudjelovanju u turizmu između knjižnica na obali i knjižnica u unutrašnjosti. Knjižnice na obali aktivnije sudjeluju u informiranju turista, dok knjižnice kontinentalnog dijela zemlje svojom informacijskom funkcijom više doprinose istraživačkom radu turističkih stručnjaka.

Jedno od recentnijih istraživanja uloga knjižnica u kulturnom turizmu provela je 2018. godine M. Jović (2020) s ciljem utvrđivanja razine sudjelovanja hotelskog menadžmenta u planiranju turističke ponude i razine pripisivanja značaja knjižničnih kulturnih usluga kroz uvođenje knjižnica u hotele. Više od 70 % ispitanika, među kojima su anketu ispunjavali hotelski djelatnici i menadžeri, pozitivno je odgovorilo na pitanje važnosti uvođenja knjižnica u hotele. Nadalje istraživanje je pokazalo da postoji očekivanje od hotela da imaju literaturu koja promovira turizam, ali i literaturu koja će svojim šarolikim sadržajima zadovoljiti čitateljske potrebe svih korisnika hotelskih usluga.

4. Istraživanje

4.1. Cilj, svrha, metodologija, uzorak i pretpostavke istraživanja

Istraživanje je provedeno s ciljem shvaćanja uloge narodnih knjižnica s područja Bjelovarsko-bilogorske županije u kulturnom turizmu. Ispitivanje je provedeno od 16. lipnja do 23. srpnja 2023. godine. Svrha istraživanja bila je ispitati značaj narodnih knjižnica iz Bjelovarsko-bilogorske županije s aspekta knjižničnih usluga i programa, vidljivosti u lokalnoj zajednici, samoprocjeni turističkog potencijala knjižnice i suradničkih odnosa s ostalim ustanovama te ukazati na važnost knjižnica kao ravnopravnih partnera u promicanju kulturnih dobara lokalne zajednice. Istraživanje je provedeno metodom anketiranja. Instrument prikupljanja podataka bio je anketni upitnik koji se sastojao od 49 pitanja. Upitnik je poslan elektroničkom poštom ravnateljima, odnosno voditeljima narodnih knjižnica Bjelovarsko-bilogorske županije. Anketa se sastojala od dvije glavne skupine pitanja – opći dio i specifični koji se odnosi na položaj narodnih knjižnica u kulturnom turizmu. Specifični dio anketnog upitnika podijeljen je na četiri podskupine pitanja: usluge i programi knjižnice zanimljivi turistima; vidljivost knjižnice turističkim posjetiteljima; samoprocjena turističkog potencijala; i suradnički/partnerski odnosi u razvoju turističkog potencijala.

Istraživanju se pristupilo radi utvrđivanja istinitosti sljedećih pretpostavki koje su proizašle iz poznavanja situacije knjižnica i kulturnog turizma s područja Bjelovarsko-bilogorske županije:

1. Narodne knjižnice Bjelovarsko-bilogorske županije imaju razvijene sadržaje i usluge koji mogu poslužiti kao podloga za razvoj kulturnog turizma.
2. Narodne knjižnice Bjelovarsko-bilogorske županije kao pružatelji kulturno-turističkih sadržaja nisu odgovarajuće vidljive turističkim posjetiteljima.
3. Narodne knjižnice Bjelovarsko-bilogorske županije nisu odgovarajuće prepoznate kao važni partneri, odnosno suradnici u razvoju i promociji kulturnog turizma tog područja.

U Bjelovarsko-bilogorskoj županiji djeluje šest narodnih knjižnica – pet samostalnih i jedna nesamostalna, a istraživanju se odazvalo pet knjižnica. Sudjelovale su sljedeće knjižnice: Narodna knjižnica „Petar Preradović“ Bjelovar; Pučka knjižnica i čitaonica Daruvar; Gradska knjižnica „Mato Lovrak“ Grubišno Polje; Gradska knjižnica Slavka Kolara Čazma; Hrvatska knjižnica i čitaonica „Đuro Sudeta“ Garešnica.

Pitanja za anketni upitnik sastojala su se od kombiniranih pitanja, preciznije od pitanja otvorenog i zatvorenog tipa.

Prvi dio anketnog upitnika odnosio se na opće informacije, a sastojao se od 6 pitanja potrebnih za upoznavanje ispitanika, odnosno narodnih knjižnica. Od ispi-

tanika su se tražili podaci o nazivu knjižnice, adresi, broju stručnih knjižničarskih djelatnika prema knjižničarskim zvanjima (vidi tablicu 1), broj jedinica knjižnične građe koje posjeduje knjižnica i broj članova knjižnice (vidi tablicu 2).

Tablica 1. Stručni djelatnici knjižnice prema knjižničarskim zvanjima

Naziv knjižnice	knjižničarski tehničar	knjižničar	viši knjižničar	knjižničarski suradnik	knjižničarski savjetnik	ukupan broj stručnih djelatnika
Narodna knjižnica „Petar Preradović“ Bjelovar	5	10	4	1		20
Pučka knjižnica i čitaonica Daruvar	1	2	1	1		5
Gradska knjižnica „Mato Lovrak“ Grubišno Polje		1		1		2
Gradska knjižnica Slavka Kolara Čazma		2				2
Hrvatska knjižnica i čitaonica „Đuro Sudeta“ Garešnica		3				3

Tablica 2. Broj jedinica knjižnične građe i broj članova knjižnice

Naziv knjižnice	Broj jedinica knjižnične građe	Broj članova knjižnice
Narodna knjižnica „Petar Preradović“ Bjelovar	180569	5166
Pučka knjižnica i čitaonica Daruvar	50000	1500
Gradska knjižnica „Mato Lovrak“ Grubišno Polje	38910	420
Gradska knjižnica Slavka Kolara Čazma	42494	720
Hrvatska knjižnica i čitaonica „Đuro Sudeta“ Garešnica	41385	724

4.2. Rezultati istraživanja

Prvi dio anketnog upitnika kojim su se ispitivale usluge i programi knjižnica zanimljivi turističkim posjetiteljima započinje pitanjem o radnom vremenu i je li prilagođeno turističkim posjetiteljima. Troje ispitanika odgovorilo je kako radno vrijeme nije prilagođeno turističkim posjetiteljima ali da knjižnice rade subotama i da postoji mogućnost otvaranja knjižnice prema potrebama i u dogovoru s korisnicima. Na upit o članarinama, odnosno na koje načine knjižnice nude privremenim turističkim posjetiteljima mogućnost učlanjenja, dvije knjižnice daju mogućnost tjedne članarine, a po jedna knjižnica daje dvomjesečnu turističku članarinu, mjesječnu članarinu te članarinu po posebnoj odluci. Jedna od ispitanih knjižnica uopće ne nudi privremenim posjetiteljima knjižnice mogućnost učlanjenja.

Na pitanje mogu li privremeni turistički posjetitelji posuđivati građu u knjižnici, svi ispitanici odgovorili su potvrdno. Rezultati ankete koji se odnose na pitanja o fondu knjižnice, točnije sadrži li knjižnica znanstvenu i stručnu literaturu o turizmu i sadrži li knjižnični fond beletristiku, turističke prospekte, turističke vodiče i sličnu građu, svi ispitanici odgovorili su potvrdno. Sadrže li knjižnice u svom fondu zbirke na stranim jezicima (prijevode hrvatskih naslova na strane jezike i/ili izvorno strane naslove), potvrdno su odgovorila četiri ispitanika.

U današnje vrijeme gotovo je nemoguće govoriti o uspješnom poslovanju bez dobre i pouzdane internetske veze. Na pitanje o pristupu besplatnoj, brzom i sigurnoj Wi-Fi mreži četiri ispitanika odgovorila su potvrdno, dok je jedan ispitanik odgovorio negativno. Što se tiče promotivnih/informativnih materijala, sve ispitane knjižnice sadrže tiskane materijale o knjižnici na hrvatskom jeziku (brošure, letke, vodiče za korisnike i sl.), dok materijale o knjižnici na drugim jezicima upotrebljava samo jedna knjižnica i to na engleskom jeziku.

Tiskane informativne materijale o zajednici u kojoj knjižnica djeluje bilo da se radi o materinjem jeziku ili o nekom drugom jeziku, a odnosi se na turističke karte, letke, brošure, popise restorana i turističke atrakcije, ne nudi niti jedna ispitana knjižnica. Mrežno mjesto kao važan izvor informacija nudi informativne sadržaje za turiste kao što su radno vrijeme, adresa, kalendar događanja, lokacije turističkih atrakcija u okolici. Tri ispitanika odgovorila su da njihove stranice sadrže djelomično te informacije, dok je njih dvoje odgovorilo da njihovo mrežno mjesto ne sadrži te podatke. U sljedećem pitanju ispitanici su trebali navesti o kojima se sadržajima točno radi, a nabrojali su informacije o razgledavanju *Zlatne Biblije*, radno vrijeme, adresu, podatke o kulturno-zabavnim programima i poveznicu na mrežne stranice grada. Što se tiče višejezičnosti sadržaja na mrežnim stranicama narodnih knjižnica Bjelovarsko-bilogorske županije, niti jedna ispitana knjižnica nema mogućnost čitanja sadržaja na drugim jezicima.

Na pitanje o tome postoji li mogućnost kupnje suvenira u knjižnici, svi ispitanici odgovorili su negativno. Na tom segmentu promidžbe svakako trebaju poraditi sve narodne knjižnice u Bjelovarsko-bilogorskoj županiji.

U dijelu upitnika o uslugama i programima knjižnica koji su zanimljivi turistima jedno od ponuđenih pitanja jest koje su to aktivnosti koje provode knjižnice. Tako su na upit koliko se njih bavi informiranjem turista potvrdno odgovorila tri ispitanika, isto kao i na pitanje o informiranju turističkih djelatnika. Niti jedna ispitana knjižnica ne bavi se informiranjem i stručnom podrškom turističkim istraživanjima.

Od ispitanih knjižnica, njih četiri smatra da su mrežni katalog i *online* informacijski upiti najzanimljivije mrežne usluge koje nude, dok njih dvije smatraju da je to rezervacija građe, a po jedna knjižnica u tom kontekstu navodi pristup digitaliziranoj građi, odnosno obavijesti o događanjima u knjižnici i gradu.

Od programa koji su zanimljivi turistima, sve ispitane knjižnice izdvojile su izložbe, zatim slijede književni susreti i ljetne aktivnosti za djecu koje su označile po četiri knjižnice, edukacije, predavanja i radionice označile su po tri, a tribine i čitateljske grupe po dvije knjižnice. U ovom pitanju ispitanici su mogli i sami upisati svoj odgovor i jedna je ispitana knjižnica navela da svojim posjetiteljima nudi razgledavanje *Zlatne Biblije*.

Idućom skupinom pitanja, koja se odnosila na vidljivost knjižnica turističkim posjetiteljima, istražilo se kako su narodne knjižnice Bjelovarsko-bilogorske županije istaknute u svojim zajednicama kao turistički akteri, jesu li prepoznate u strateškim planovima razvoja kulturnog turizma te kako su njihove lokacije istaknute privremenim turističkim posjetiteljima. Dio pitanja iz te skupine odnosio se na obuhvaćanje razvoja knjižnica u turističkom smjeru u knjižničnim strateškim planovima te na zastupljenost narodnih knjižnica u strateškim planovima na razini županije, odnosno na razini općina/gradova. Na pitanje o tome obuhvaćaju li strateški planovi knjižnica razvoj u turističkom smjeru, tri ispitane knjižnice odgovorile su potvrdno, a dvije knjižnice u svoje strateške planove nisu uzele u obzir razvoj u turističkom smjeru. Na pitanje o zastupljenosti knjižnica u strateškom planu turističkog razvoja lokalne zajednice na razini županije, tri su narodne knjižnice odgovorile da jesu zastupljene u njima, dok dvije knjižnice nisu. Ista je situacija i u slučaju strateških planova turističkog razvoja na razini gradova, odnosno općina – tri narodne knjižnice uključene su u strateške planove gradova/općina u kojima djeluju, a dvije nisu.

Nadalje od sveukupno pet ispitanih knjižnica samo su dvije knjižnice zastupljene na rutama kulturnog turizma županije, odnosno grada/općine, dok preostale tri knjižnice to nisu. Dvije ispitane narodne knjižnice Bjelovarsko-bilogorske županije turističkim posjetiteljima nude interaktivne sadržaje poput virtualnih šetnji,

interaktivnih karata te video i audiozapisa, dok tri knjižnice nemaju takav oblik sadržaja namijenjen turističkim posjetiteljima.

Na pitanje o načinima na koje su lokacije knjižnica istaknute turističkim posjetiteljima bilo je moguće odabrati više ponuđenih odgovora, a ispitanici su mogli dopisati svoje odgovore. Dvije su knjižnice navele da je njihov položaj istaknut putokazima, a dvije knjižnice da je istaknut u brošurama, odnosno lecima lokalne turističke zajednice. Jedna je knjižnica odgovorila da je lokacija knjižnice istaknuta na mrežnim turističkim kartama, dok niti jedna knjižnica nijeavela da je njihova lokacija označena u tiskanim turističkim kartama. Dodatno, jedna je od ispitanih knjižnicaavela da na prometnici pored matične zgrade knjižnice postoji prometni znak s logom knjižnice koji nije uočljiv, a jedna je knjižnicaavela da njihova lokacija nije posebno istaknuta ni na koji način.

Trećom podskupinom pitanja kojoj je u fokusu bila samoprocjena turističkog potencijala knjižnica nastojalo se istražiti kako knjižnice same sebe vide, ocjenjuju i pozicioniraju u kontekstu kulturnog turizma. Od pet narodnih knjižnica koje su ispunile upitnik niti jedna knjižnica ne smatra da je izrazito atraktivna kao turistička destinacija, a samo jedna knjižnica smatra da je prilično atraktivna kao turistička destinacija. Najviše se knjižnica u tom pitanju ocijenilo srednjom ocjenom, samo jedna ocjenom slabo, ali zato niti jedna knjižnica ne smatra da je u potpunosti neatraktivna kao turistička destinacija.

Sljedećim se pitanjem ispitala samoprocjena razine angažiranosti djelatnika narodnih knjižnica Bjelovarsko-bilogorske županije u razvoju turističkog potencijala knjižnica u kojima su zaposleni. Jedna knjižnica ističe da su njezini djelatnici slabo angažirani, tri knjižnice da su srednje angažirani, a jedna je knjižnicaavela da su njezini djelatnici prilično angažirani u tom pogledu. Niti jedna ispitana knjižnica nijeavela da su njeni djelatnici izrazito angažirani u razvoju knjižnice u turističkom smjeru, ali isto tako niti jedna knjižnica nijeavela da se njezini djelatnici nimalo ne zauzimaju za turistički potencijal knjižnice u kojoj rade.

Nadalje ispitana je i samoprocjena znanja, vještina i sposobnosti djelatnika zaposlenih u narodnim knjižnicama Bjelovarsko-bilogorske županije koji su potencijalno iskoristivi u turističkom razvoju knjižnice (npr. marketinške, menadžerske i komunikacijske vještine, poznavanje stranih jezika, ovlaštenost za turističkog vodiča itd.). Dvije su knjižnice znanja, vještine i sposobnosti svojih djelatnika ocijenile kao dovoljne, dvije knjižnice kao dobre, a jedna kao vrlo dobre. Niti jedna ispitana knjižnica nije znanja, vještine i sposobnosti svojih djelatnika ocijenila nedovoljnom i odličnom ocjenom.

Na pitanje otvorenog tipa o tome smatraju li da njihova knjižnica treba biti uključena u turističku ponudu zajednice u kojoj djeluju, svih pet ispitanika, odnosno ravnatelja/voditelja knjižnica koji su ispunjavali anketu dalo je potvrđan odgovor, a njih troje obrazložilo je svoje odgovore sljedećim riječima:

„Da, zato što radimo na tome već 10 godina. Naš je turistički potencijal prepoznat jer smo često bili uključeni u razne turističke programe naše lokalne turističke zajednice.“

„Bilo bi poželjno da se uključi s obzirom na to da je gotovo jedina kulturna ustanova u gradu. No, trenutno u našem gradu nije razvijen niti turizam. Niti turistička zajednica do sada nije funkcionirala pa nitko nije vodio računa o turističkoj ponudi općenito, a samim time niti o uključivanju kulturnih sadržaja u takvu ponudu.“

„Naravno. To je nešto što se podrazumijeva. Kulturna smo i javna ustanova. Imamo Zavičajnu zbirku.“

Na pitanje o tome koji aspekt djelovanja njihove knjižnice (knjižnični fond, lokacija knjižnice, dostupnost, radno vrijeme knjižnice, usluge, programi, knjižnična zgrada, priča o povijesnom razvoju knjižnice) izdvajaju kao najviše zanimljiv svojim turističkim posjetiteljima, dvije su knjižnice izdvojile svoj knjižnični fond, jedna svoje knjižnične usluge s naglaskom na dostupnost Wi-Fi mreže i pružanje informacija, jedna svoje knjižnične programe, dok je jedna ispitana knjižnica navela sve od navedenog.

Na pitanje o vrsti turističke vrijednosti knjižničnih zgrada u kojima su smještene narodne knjižnice Bjelovarsko-bilogorske županije bilo je moguće označiti više ponuđenih odgovora. Dvije knjižnične zgrade imaju kulturno-spomeničku vrijednost, jedna povijesnu vrijednost, jedna arhitektonsku vrijednost, a jedna je zgrada u potpunosti nova (otvorena 2022. godine), ali ima zanimljivu povijesnu pozadinu. Dvije su knjižnice odgovorile kako njihova zgrada nema turističku vrijednost.

Na pitanje o tome je li fond knjižnice već prepoznat kao lokalna turistička atrakcija, od pet ispitanih knjižnica samo je jedna potvrdno odgovorila, dok knjižnični fond ostalih knjižnica do sada nije prepoznat kao lokalna turistička atrakcija.

Anketom se također ispitalo kako turistički posjetitelji mogu upoznati lokalnu kulturu kroz usluge i programe koje pružaju narodne knjižnice Bjelovarsko-bilogorske županije. Svaka ispitana knjižnica mogla je označiti više ponuđenih odgovora. Četiri knjižnice navele su kako turistički posjetitelji lokalnu kulturu najviše upoznaju kroz posudbu građe, izložbe i kulturne manifestacije, tri knjižnice označile su informativne materijale, dvije knjižnice radionice, a jedna organizirana razgledavanja okolice.

Ispitano je i mišljenje ravnatelja, odnosno voditelja narodnih knjižnica Bjelovarsko-bilogorske županije o tome koje su najveće snage, ali i najveće prepreke u razvoju njihovih knjižnica u turističkom smjeru. U tim su pitanjima ispitanici mogli označiti više ponuđenih odgovora, ali i dodati svoje koji nisu među ponuđenima. Kao najčešća prepreka razvoja narodnih knjižnica u turističkom smjeru ističe se kvaliteta suradničkih, odnosno partnerskih odnosa koju su označile četiri od pet

ispitanih knjižnica, a potom slijede raspoloživo vrijeme djelatnika i marketing (60 %). Kompetencije djelatnika kao istaknutu prepreku označile su dvije knjižnice, a financiranje samo jedna. Nadalje kao najveće snage u razvoju knjižnica u turističkom smjeru dvije knjižnice izdvojile su partnerske, odnosno suradničke odnose, a po jedna kompetencije djelatnika, marketing i želju knjižničara za pozitivnom promjenom u tom smjeru i njihovu spremnost na dodatna educiranja. Niti jedna knjižnica nije označila financiranje i raspoloživo vrijeme djelatnika kao najveće snage u turističkom razvoju. Jedna je od ispitanih knjižnica navela kako uopće ne može izdvojiti snage zbog toga što sve od navedenog predstavlja prepreku razvoja u turističkom smjeru.

U zadnjem dijelu podskupine pitanja vezanih za samoprocjenu turističkog potencijala knjižnica, od ravnatelja, odnosno voditelja narodnih knjižnica Bjelovarsko-bilogorske županije tražilo se da na ljestvici od 1 (nedovoljan) do 5 (odličan) ocijene rad svoje knjižnice u promociji kulturnog turizma kroz knjižnične usluge (pristup internetu, multimediji itd.), izdavačku djelatnost, zavičajnu zbirku, digitalizaciju knjižnične građe, kvalitetu mrežne stranice knjižnice te kroz izgled i unutrašnje uređenje knjižnične zgrade. Svoj rad na promociji kulturnog turizma kroz knjižnične usluge tri su knjižnice ocijenile kao vrlo dobar, a dvije knjižnice kao dobar, dok je svih pet ispitanih knjižnica svoj rad na promociji kulturnog turizma kroz izdavačku djelatnost ocijenilo kao dovoljan. Nadalje rad na promociji kulturnog turizma kroz zavičajnu zbirku dvije su knjižnice ocijenile kao izvrstan, dvije kao vrlo dobar, a jedna kao dobar. Najlošije su ocjene vezane za rad knjižnice na promociji kulturnog turizma kroz digitalizaciju knjižnične građe jer su ga dvije knjižnice ocijenile kao nedovoljan, dvije kao dovoljan, a jedna kao dobar. Kvalitetu mrežne stranice u kontekstu promocije kulturnog turizma jedna je knjižnica ocijenila kao dovoljnu, tri knjižnice kao dobru te jedna knjižnica kao vrlo dobru. Izgled i unutrašnje uređenje zgrade knjižnice samo je jedna knjižnica ocijenila kao odličan, ali dvije su ga knjižnice ocijenile kao vrlo dobar te dvije kao dobar.

Posljednja podskupina pitanja u anketi bila je usmjerena prema suradničkim/partnerskim odnosima u razvoju turističkog potencijala knjižnice. Od pet ispitanih narodnih knjižnica Bjelovarsko-bilogorske županije jedna je navela da uopće ne ostvaruje suradničke/partnerske odnose pri razvoju kulturnog turizma lokalne zajednice, ali zato preostale četiri to čine. Međutim samo jedna knjižnica u promociji kulturnog turizma surađuje s Bjelovarsko-bilogorskom županijom kao jedinicom lokalne samouprave u promociji kulturnog turizma, dok preostale četiri ne ostvaruju takvu suradnju. Obrnuta je situacija u slučaju suradnji s gradovima, odnosno općinama. Na to je pitanje jedna od ispitanih knjižnica odgovorila da ne ostvaruje takvu vrstu suradnje, dok su preostale četiri odgovorile potvrdno.¹

---

¹ Kao gradovi s kojima narodne knjižnice, koje su sudjelovale u ovom istraživanju, ostvaruju suradničke odnose u promociji kulturnog turizma navedeni su Grad Bjelovar, Grad Daruvar i Grad Garešnica.

Na pitanje o tome s kojim turističkim zajednicama ostvaruju suradničke, odnosno partnerske odnose u promociji kulturnog turizma, po jedna knjižnica je označila Turističku zajednicu Daruvar-Papuk, Turističku zajednicu Grada Čazme, Turističku zajednicu Sjeverna Moslavina i Turističku zajednicu Južna Bilogora, a niti jedna ispitana knjižnica nije navela da ostvaruje suradnički odnos s Turističkom zajednicom Bilogora-Bjelovar i Turističkom zajednicom Garić Grad. Samo jedna od ispitanih knjižnica uopće ne ostvaruje suradnju s turističkim zajednicama u promociji kulturnog turizma.

Na pitanje o suradnji narodnih knjižnica s turističkim agencijama, samo je jedna knjižnica odgovorila da ostvaruje s njima zajednički rad², dok preostale knjižnice nemaju ostvaren suradnički odnos s turističkim agencijama svoje lokalne zajednice u promociji kulturnog turizma.

Nadalje ovim se istraživanjem nastojalo utvrditi i s kojim vrstama ustanova, odnosno objekata narodne knjižnice Bjelovarsko-bilogorske županije surađuju kada je riječ o promociji kulturnog turizma. Prilikom odgovaranja na to pitanje ispitanici su mogli izabrati više ponuđenih odgovora. Svih pet ispitanih knjižnica ostvaruje suradnju s udrugama, četiri knjižnice s osnivačem knjižnice i srodnim kulturnim ustanovama (arhivi, muzeji, galerije itd.), tri knjižnice s odgojno-obrazovnim ustanovama (škole, učilišta, škole stranih jezika itd.), dvije knjižnice s ugostiteljskim objektima (restorani, kafići, konobe itd.), a po jedna knjižnica sa smještajnim objektima (hoteli, apartmani, kuće za odmor itd.) i vjerskim ustanovama. U slučaju promocije kulturnog turizma, niti jedna narodna knjižnica Bjelovarsko-bilogorske županije ne surađuje sa zabavno-rekreativnim, odnosno s rehabilitacijskim objektima (bazeni, toplice, adrenalinski parkovi itd.).

Posljednje pitanje odnosilo se na načine na koje narodne knjižnice sudjeluju u lokalnim turističkim događanjima. Svih pet knjižnica odgovorilo je da sudjeluju kao mjesto događanja, tri knjižnice kao informacijska i logistička podrška u organizaciji događanja te po jedna knjižnica kao turistička atrakcija, kao mjesto očuvanja baštine i kao nositelj jednog dijela događanja.

5. Zaključak

Gotovo sve knjižnice s područja Bjelovarsko-bilogorske županije nude svojim uslugama i programima turističkim posjetiteljima mogućnost upoznavanja lokalne kulture, ali i šire. Upravo ovim anketnim upitnikom potvrđeno je kako postoje načini kojima bi turisti lakše mogli pristupiti samoj knjižnici, njezinoj građi i ostalim sadržajima. Svakako treba istaknuti mogućnost posudbe građe turističkim posjetiteljima. Sve knjižnice koje su obuhvaćene ispitivanjem u svom fondu sadrže znanstvenu i stručnu literaturu o turizmu, beletristiku, turističke prospekte, turističke

---

² Riječ je o ostvarenoj suradnji s putničkom agencijom Čazma.come.

vodiče te općenito građu zanimljivu turistima. Također sadrže zbirke na stranim jezicima bilo da se radi o prijevodima hrvatskih naslova na strane jezike ili izvorno strane naslove. Velik postotak narodnih knjižnica pruža svojim korisnicima, pa tako i turističkim posjetiteljima pristup besplatnoj, brznoj i sigurnoj Wi-Fi internetskoj vezi. Nemjerljiv je doprinos knjižnica u osiguravanju kvalitetne internetske veze koja je neophodna za uspješan rad svih segmenata. U narodnim knjižnicama Bjelovarsko-bilogorske županije znatno su zastupljeni tiskani informativni materijali o knjižnicama na hrvatskom jeziku u koje ubrajamo brošure, letke, vodiče za korisnike i slične materijale. Tiskani informativni materijali na drugim stranim jezicima o knjižnici u visokom postotku nisu zastupljeni. Samo jedna knjižnica nudi tiskane informativne materijale o knjižnici na stranom jeziku, i to na engleskom. Da bi turistički posjetitelji mogli bolje upoznati i samu zajednicu u kojoj borave, knjižnice trebaju osigurati materijale i o samoj zajednici u kojoj djeluju. Nažalost, niti jedna knjižnica nema u svojoj ponudi takve materijale. Informativne sadržaje za turiste na mrežnoj stranici, kao što je radno vrijeme, adresa, kalendar događanja, lokacija turističkih atrakcija u okolici, tri knjižnice daju djelomično, dok dvije ne daje uopće. Na pitanje o mogućnosti čitanja sadržaja na drugim jezicima koji se nalaze na mrežnim stranicama, svih pet ispitanika odgovorilo je negativno, a ista je situacija s mogućnošću kupnje knjižničnih suvenira koju ne nudi niti jedna ispitana knjižnica. Informiranje turista i informiranje turističkih djelatnika pružaju tri knjižnice, dok informiranje i stručnu podršku turističkim istraživanjima nije istaknula niti jedna knjižnica. Ispitane knjižnice su kao najzanimljivije mrežne usluge za turiste izdvojile pretraživanje mrežnog kataloga i *online* informacijske upite, dok je u nešto manjem postotku istaknuta rezervacija građe. Najmanji broj knjižnica u tom je kontekstu označilo pristup digitaliziranoj građi i obavijesti o događanjima u knjižnici i gradu. S druge strane kada govorimo o najzanimljivijim programima, na prvom su mjestu izložbe, zatim književni susreti i ljetne aktivnosti za djecu i odrasle, edukacije, predavanja i radionice, razne tribine i čitateljske grupe. Rezultati ankete pokazali su kako je potvrđena prva pretpostavka kojom se pretpostavilo kako narodne knjižnice već imaju razvijene sadržaje i usluge koje mogu poslužiti kao podloga za razvoj kulturnog turizma, ali potreban je rad na njihovoj promociji kao atraktivnih turističkih proizvoda.

Analizom rezultata ankete potvrđena je druga pretpostavka istraživanja kojom se pretpostavilo da narodne knjižnice Bjelovarsko-bilogorske županije kao pružatelji kulturno-turističkih sadržaja nisu na odgovarajući način vidljive turističkim posjetiteljima. Postoji dio knjižnica koje u svoje strateške planove nisu uzele u obzir razvoj u turističkom smjeru, a nije zanemariva niti isključenost pojedinih knjižnica iz strateških planova turističkog razvoja na razini županije i gradova/općina. Svakako postoji potreba za intenzivnijim uključenjem knjižnica kao nositelja kulturnih dobara u strategije razvoja turizma toga područja. Utvrđeno je i da su lokacije narodnih knjižnica često isključene iz lokalnih turističkih ruta, putokaza,

turističkih karata, brošura i svih onih materijala koji posjetitelje upoznaju s turističkom ponudom mjesta koje posjećuju. Isto tako, veći postotak ispitanih knjižnica nije kreiralo interaktivne sadržaje za turističke posjetitelje, a koji bi znatno utjecali na njihovu vidljivost i povećanje turističke vrijednosti, te i u tom pogledu postoji potreba za napredovanjem.

Prepoznatljivost narodnih knjižnica kao pružatelja kulturno-turističkih sadržaja usko je povezana s održavanjem partnerskih odnosa, a rezultati istraživanja pokazali su da postoji određena razina suradnje narodnih knjižnica Bjelovarsko-bilogorske županije s administrativno-upravnim tijelima, srodnim kulturnim institucijama i djelatnicima u turizmu kada je riječ o promociji kulturnog turizma. Većinski broj ispitanih knjižnica održava suradnju s gradovima, udrugama, turističkim zajednicama, osnivačima knjižnica, srodnim kulturnim udrugama i odgojno-obrazovnim ustanovama, ali zato je suradnja sa županijom, turističkim agencijama, vjerskim ustanovama te s ugostiteljskim, smještajnim, zabavno-rekreacijskim i rehabilitacijskim objektima slabo razvijena ili pak u potpunosti izostaje. Možemo zaključiti da knjižnice nisu u potpunosti isključene iz suradničkih odnosa kojima je cilj razvoj turizma, ali postoje brojne sfere turističkog sektora s kojima narodne knjižnice ostvaruju neodgovarajuće partnerske odnose ili ih uopće ne ostvaruju, a time je potvrđena i treća pretpostavka ovoga istraživanja.

Iz rezultata istraživanja moguće je zaključiti da su ispitane knjižnice svjesne svojih prednosti i snaga, ali i ograničenja i nemogućnosti u razvoju svoga rada prema turističkom smjeru. Najveći broj ispitanih knjižnica smatra da je njihova trenutna atraktivnost kao turističkih destinacija osrednja, a isti su rezultati u pitanju kada je riječ informiranost i angažiranost stručnih knjižničnih djelatnika u razvoju knjižnice u kojoj su zaposleni u turističkom smjeru. Vidljiva je i potreba za znatnim poboljšanjem znanja, vještina i sposobnosti djelatnika knjižnice ključnih za turistički razvoj knjižnica s obzirom na to da ih je većinski broj ispitanih knjižnica ocijenilo slabom ili srednjom ocjenom. Narodne knjižnice svakako moraju uzeti u obzir važnost marketinških, menadžerskih i komunikacijskih vještina svojih djelatnika, kao i poznavanje stranih jezika i ovlaštenost za turističke vodiče, kako bi turistički aspekt njihova rada krenuo u pozitivnom smjeru.

Temom kulturnog turizma svakako bi se trebalo sustavno baviti, a rad knjižnica implementirati u razvojne strategije turizma. Razvidno je kako knjižnice imaju velik potencijal u ostvarenju što boljih turističkih rezultata bilo da se radi o lokalnoj ili nacionalnoj razini. Nikako ne smijemo izostaviti i ljudske potencijale koji su ključni u razvoju kulturnog turizma. Za uspješno djelovanje i napredak knjižnice svakako treba posjedovati niz sposobnosti i vještina koje treba konstantno nadograđivati edukacijom i stručnim usavršavanjima i to iz različitih područja marketinga, menadžmenta i ostalih srodnih područja.

LITERATURA

- Borković et al. (2004). Borković, K.; S. Marleis Buble; S. Buljević; S. Čavić; G. Dragičević; M. Plantarić-Huljić; V. Mihanović i suradnici (2004). Doprinos narodnih knjižnica Splitsko-dalmatinske županije u stvaranju i promicanju kulturnog turizma. U: T. Pavičić i J. Slobodana (ur). *Hrvatske narodne knjižnice u svjetlu IFLA-inih smjernica: Zbornik radova*. (Str. 91–110). Zagreb: Nacionalna i sveučilišna knjižnica.
- Bovero, E. (2009). *Cultural tourism and libraries: New learning needs for information professionals*. World Library and Information Congress: 75th IFLA General Conference and Council, Milano. [citirano: 2023–03–31]. Dostupno na: <http://conference.ifla.org/past-wlic/2009/192-bovero-en.pdf>
- Cetinski, V.; V. Šugar; M. Perić (2012). *Menadžment institucija i destinacija kulture*. Opatija: Sveučilište u Rijeci, Fakultet za menadžment u turizmu i ugostiteljstvu.
- Chetta, C. (2003). Il portale nazionale multilingue dell'offerta culturale, turistica e produttiva. Quality for cultural Web sites: Online Cultural Heritage for Research, Education and Cultural Tourism Communities, Parma. Navedeno prema: Bovero, E. (2009). *Cultural tourism and libraries. New learning needs for information professionals*. World Library and Information Congress: 75th IFLA General Conference and Council, Milano. [citirano: 2023–03–31]. Dostupno na: <http://conference.ifla.org/past-wlic/2009/192-bovero-en.pdf>
- Demonja, D. (2005). Institucijska mreža kulturnog turizma. U: T. *Etnologija i kulturni turizam*. (Str. 11–15). Zagreb: Filozofski fakultet Odsjek za etnologiju i kulturnu antropologiju.
- Dujmović, M. (2014). *Kultura turizma*. Pula: Sveučilište Jurja Dobrile u Puli.
- Jelinčić, D. A. (2009). Kulturni turizam: Stanje i perspektive razvoja u Republici Hrvatskoj. U: T. Zaštita okoliša i regionalni razvoj iskustva i perspektive. (Str. 335–347). Zagreb: Institut za međunarodne odnose – IMO.
- Jelinčić, D. A.; I. Zović (2012) Knjižnice u turizmu: Shhhh, quiet please! Nein, herzlich willkommen! Si accomodi! *Liburna: Međunarodni znanstveni časopis za kulturu, turizam i komuniciranje* 1, 1: 37–47. [citirano: 2023–03–31] Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/file/175404>
- Jović, M. (2020). *Knjižnice kao novi oblik pružanja usluga u hotelima*. Zagreb: VBZ.
- Mihanović, V. (2004). Kulturni turizam i narodne knjižnice. U: T. Pavičić i J. Slobodana (ur). *Hrvatske narodne knjižnice u svjetlu IFLA-inih smjernica: Zbornik radova*. (Str. 93–94). Zagreb: Nacionalna i sveučilišna knjižnica.
- Richards, G. (1996). *Cultural tourism in Europe*. Wallingford: CABI. [citirano: 2023–03–30] Dostupno na: <http://www.atlas-euro.org/pages/pdf/cultural%20tourism%20in%20europe.PDF>
- Sabolović-Krajina, D.; M. Janeš-Žulj; A. Šabarić (2004). Potencijali narodnih knjižnica u promociji kontinentalnog kulturnog turizma: Primjer Koprivničko-križevačke žu-

- panije. U: T. Pavičić i J. Slobodana (ur.). *Hrvatske narodne knjižnice u svjetlu IFLA-
inih smjernica: Zbornik radova* (Str. 111–119). Zagreb: Nacionalna i sveučilišna
knjižnica.
- Tokić, K. (2014). Turizam i kulturni identitet: Što mogu knjižnice? U: K. Krolo Žužul,
M. Nardelli, I. Salvador i S. Buczkowska (ur.). *Interdisciplinarni skup "Očuvanje
identiteta malih naroda u Europskoj uniji – pozicija i uloga knjižnica": Zbornik ra-
dova* (Str. 80–91). Split: Gradska knjižnica Marko Marulić. [citirano: 2023–03–31].
Dostupno na: [https://www.researchgate.net/publication/298320771_Turizam_i_kul-
turni_identitet_sto_mogu_knjiznice](https://www.researchgate.net/publication/298320771_Turizam_i_kulturni_identitet_sto_mogu_knjiznice)
- Tokić, I.; K. Tokić (2017). Informacijska funkcija knjižnice u turizmu: Studija slučaja
Hrvatske. *Vjesnik bibliotekara Hrvatske* 60, 4: 125–146. [citirano: 2023–03–31].
Dostupno na: [https://www.hkdrustvo.hr/vjesnik-bibliotekara-hrvatske/index.php/
vbh/article/view/520/549](https://www.hkdrustvo.hr/vjesnik-bibliotekara-hrvatske/index.php/vbh/article/view/520/549)
- Tokić, I.; K. Tokić (2020). Uloga knjižnica kao komunikacijskog resursa održivog tu-
rizma. *Suvremene teme* 11, 1: 69–79. [citirano: 2023–03–31]. Dostupno na: [https://
www.bib.irb.hr/1107559/download/1107559.ST_11_2020_Uloga_knjiznica_kao_
komunikacijskog_resursa_odrzivog_turizma.pdf](https://www.bib.irb.hr/1107559/download/1107559.ST_11_2020_Uloga_knjiznica_kao_komunikacijskog_resursa_odrzivog_turizma.pdf)
- Vrtiprah, V. (2006). Kulturni resursi kao činitelj turističke ponude u 21. stoljeću. *Eko-
nomska misao i praksa* 15, 2: 279–296. [citirano: 2023–03–31]. Dostupno na: [https://
hrcak.srce.hr/10683](https://hrcak.srce.hr/10683)

Mrežni izvori

- Program rada (2022). *Program rada turističke zajednice Bjelovarsko-bilogorske župa-
nije za 2023. godinu*. [citirano: 2023–03–29]. Dostupno na: [https://www.tzbbz.hr/
images/uploads/2025/program_rada_tzbbz_sa_financijskim_planom_za_2023.pdf](https://www.tzbbz.hr/images/uploads/2025/program_rada_tzbbz_sa_financijskim_planom_za_2023.pdf)
- Turistički master plan Bjelovarsko-bilogorske županije (2009). [citirano: 2023–03–29].
Dostupno na: [https://www.tzbbz.hr/dokumenti-tzbbz/preuzimanje/turistichki-ma-
ster-plan-bjelovarsko-bilogorske-zhupanije](https://www.tzbbz.hr/dokumenti-tzbbz/preuzimanje/turistichki-master-plan-bjelovarsko-bilogorske-zhupanije)
- The World Tourism Organization (UNWTO). *Tourism and Culture*. [citirano: 2023–03–
29]. Dostupno na: <https://www.unwto.org/tourism-and-culture>